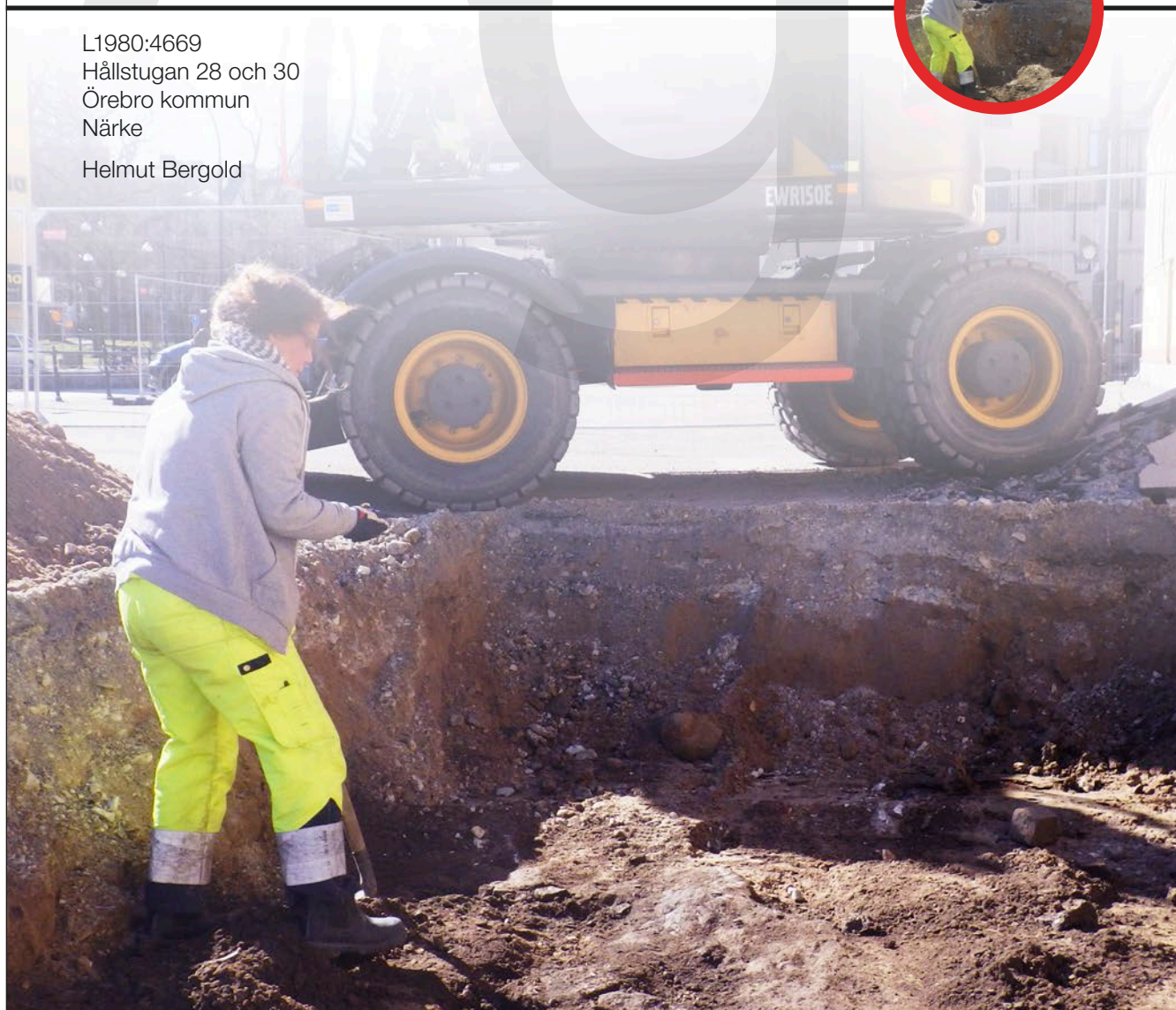

Ad

Kvarteret Hållstugan

L1980:4669
Hållstugan 28 och 30
Örebro kommun
Närke
Helmut Bergold

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Örebro län med platsen för
förundersökningen markerad i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2019:40

Författare	Helmut Bergold
Kvalitetsgranskning	Ebba Knabe
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Schaktning pågår.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:40

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSTÖKNING

Kvarteret Hållstugan

L1980:4669

Hållstugan 28 och 30

Örebro kommun

Närke

Helmut Bergold

Lst dnr 431-6031-2018

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Närke
Socken	Örebro
Fastigheter	Hållstugan 28 och 30

Fornlämningsnummer	L1980:4669
Lämningstyp	Stadslager
Datering	1600–1700-tal

Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2019-02-13
Länsstyrelsens diarienummer	431-6031-2018
Uppdragsnummer i Fornreg	201900172
Arkeologgruppens projektnummer	P19008

Projektledare	Helmut Bergold
Fältpersonal	Helmut Bergold, Ebba Knabe, Erica Strengbom

Undersökningstid	April 2019
Undersökt yta	380m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

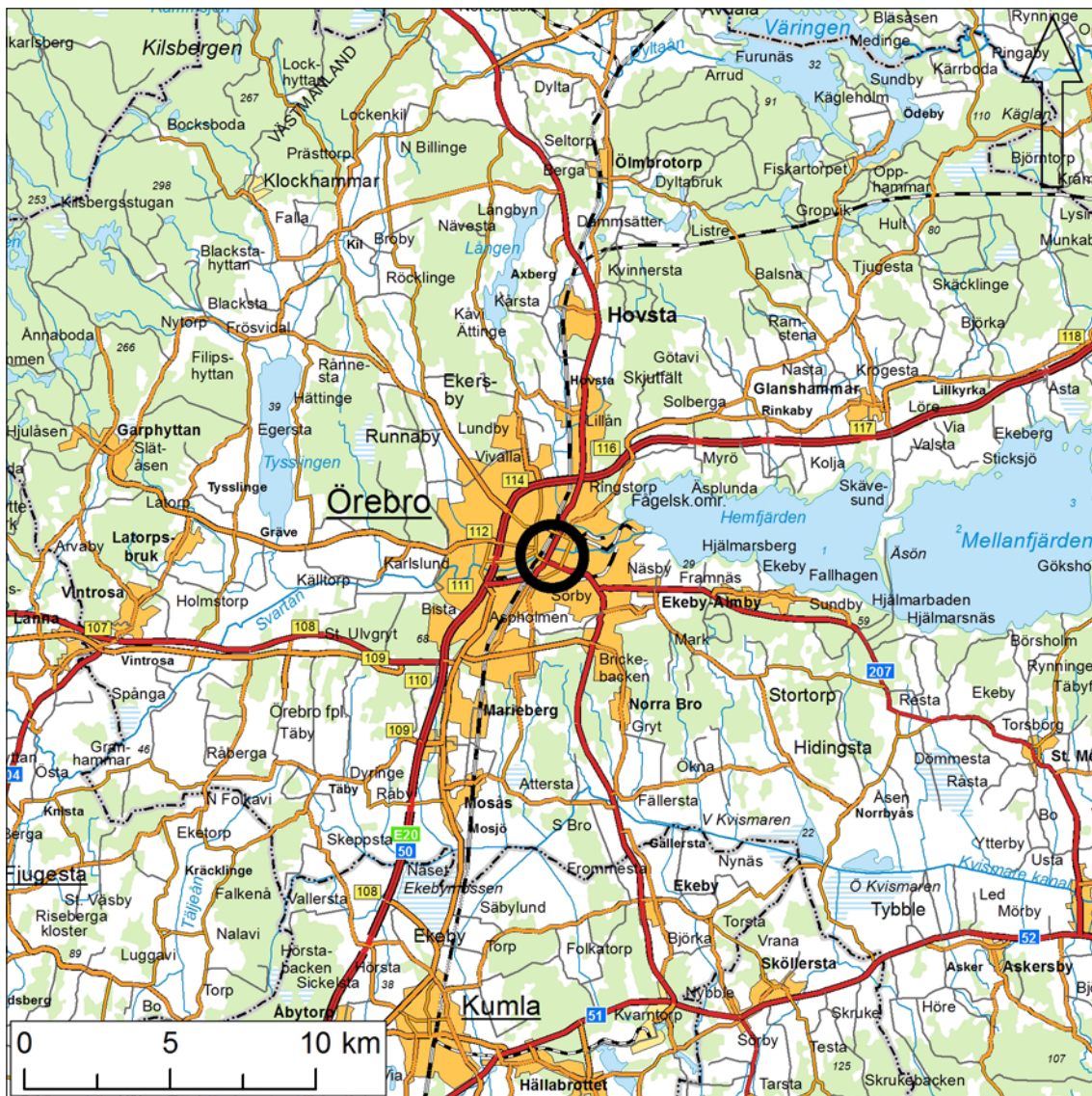
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynd 1–15 har registrerats och därefter kasserats.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Tidigare undersökningar	7
Syfte och målgrupper	8
Metod och genomförande	9
Resultat och tolkning	11
Kartor	11
Undersökningen	14
Analyser	19
Fynd	19
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	20
Referenser	21
Bilagor	22
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	22
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	24
Bilaga 3. Fyndlista	26
Bilaga 4. Arkeobotanisk analys	27

Figur 1. Karta över Örebro centrala delar med platsen för undersökningen markerad med en svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med att ÖrebroBostäder AB har planer på om- och nybyggnationer i kvarteret Hållstugan i Örebro beslutade Länsstyrelsen i Örebro län, att innan detta får ske, ska en arkeologisk förundersökning genomföras. Uppdraget anförtroddess Arkeologgruppen AB. Kvarteret Hållstugan finns i direkt anslutning till de östra delarna av Örebros äldre stadslager (L1980:4669). Kvarteret innehåller omfattande modern bebyggelse och stora parkeringsytor.

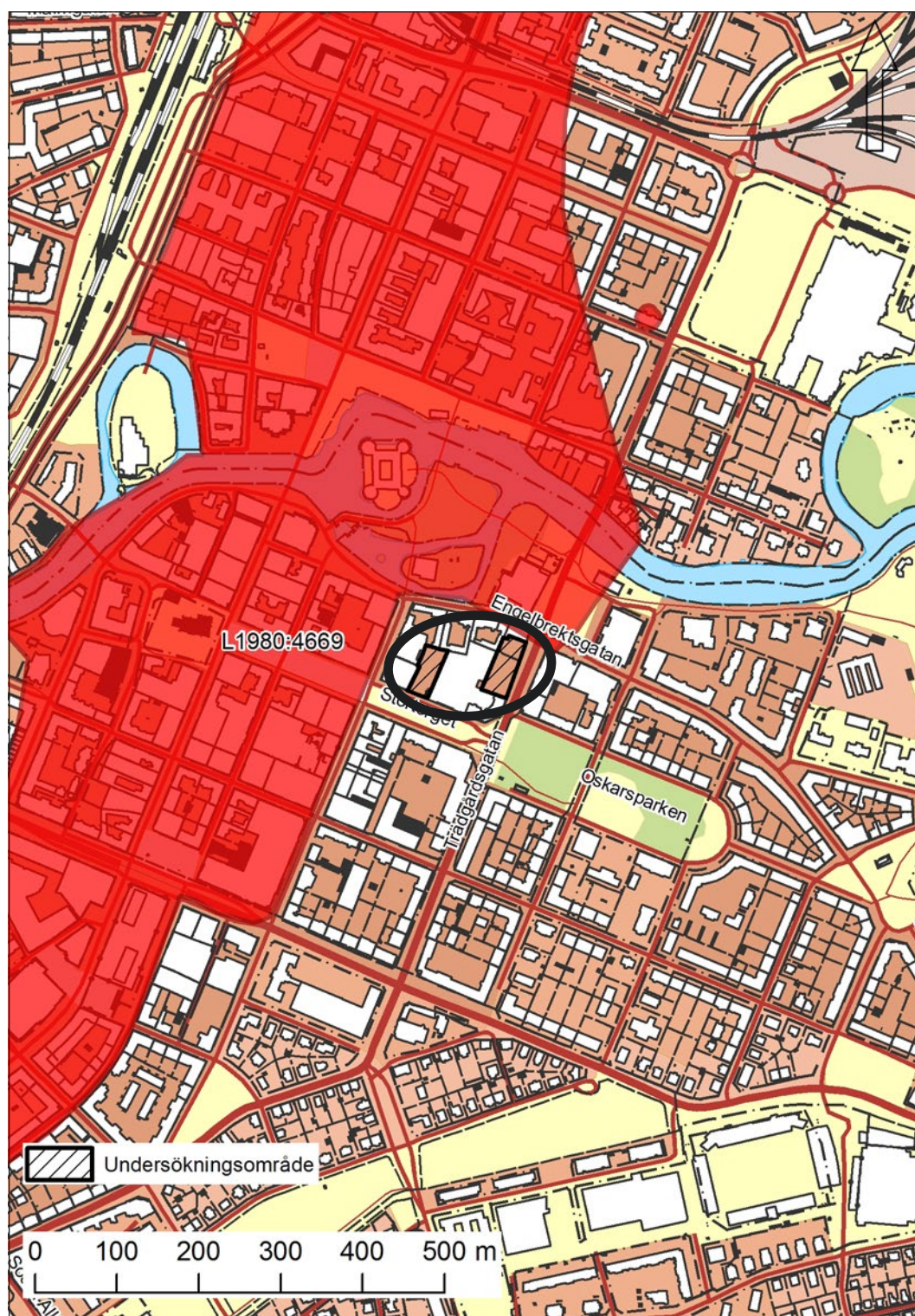
Undersökningen utfördes i två från varandra separerade ytor om tillsammans 3 700 kvadratmeter.

I den östra förundersökningsytan grävdes åtta schakt varav fem innehöll rester efter mer sentida bebyggelse. Byggnadsresterna utgjordes till stor del av stensyllar och fundament, samt rivningsmaterial och sopor. Lämningarna har daterats till 1800- och 1900-tal.

Det västra förundersökningsområdet skiljer sig främst genom ett mindre antal sentida markingrepp och har en mer intakt stratigrafi. Moderna störningar fanns i den södra delen samt i mindre omfattning i den norra delen.

I den mellersta delen fanns rester av äldre byggnation. Sannolikt hänger samtliga element samman och hör till samma gårdskomplex. Utifrån kartan från år 1782 bör byggnadsresterna tolkas som konstruktioner som har hört till apoteksverksamheten. Vid sidan av byggnadsresterna fanns även odlingsjord som har visat sig vara gödslad. Den klassas som trädgårdsjord, vilket troligen innebär att det är mark som har tillhört apotekets trädgård. Det var i schakt 112 och 264 det fanns rester av syllstenar, plankrester, fundament och ett golvlager. Samtliga lämningar har tolkats som delar till byggnader och de fanns inom en begränsad yta som tillsammans bildar ett område om cirka 25×15 meter, eller omkring 375–400 kvadratmeter. Dateringsmässigt ligger huvuddelen inom 1700-tal. Fortsatta undersökningar skulle kunna ge svar på utnyttjande av både byggnadernas och trädgårdens funktion och odling.

Om det visar sig att spår efter boende finns, finns även möjlighet till viss inblick i de boendes sociala ställning. Eventuella lagerutrymmen och påträffad odlingsjord skulle genom provtagning och tillvaratagande av frön kunna ge besked om vad som odlades bland olika örtarter och andra medicinalväxter.

Figur 2. De båda förundersökningsområdena skrafferade och markerade med svart oval på fastighetskartan med del av utbredningen för fornlämningsområdet Örebro stads-lager (L1980:4669). Undersökningsområdena återfinns direkt öster om L1980:4669. Skala 1:8 000.

Bakgrund

ÖrebroBostäder AB har planer på ny- och ombyggnad i kvarteret Hållstugan. I samband med det har Länsstyrelsen i Örebro län beslutat att innan ombyggnation får ske, ska de aktuella ytorna förundersökas. Uppdraget anförtröddes Arkeologgruppen AB som genomförde förundersökningen tidigt våren 2019. Ansvarig för kostnaderna var ÖrebroBostäder AB.

Kvarteret Hållstugan finns i direkt anslutning till de registrerade östra delarna av Örebros äldre stadslager (L1980:4669). Kvarteret innehåller omfattande modern bebyggelse, både butiker och bostäder, och stora parkeringsytor. Förundersökningsområdet delades upp i två ytor, en västra och en östra del. De separeras bland annat genom en större byggnadskropp innehållande butiker. Viss del av den befintliga bebyggelsen är tänkt att rivas i samband med de nya byggnadsplanerna. Inför undersökningen beräknades omfattande delar av ytan vara kraftigt påverkad av den sentida bebyggelsen, dock tänktes att under de hårdgjorda ytorna, idag parkeringsplatser, skulle finnas bevarade lämningar. Omkring 3 700 kvadratmeter var aktuellt att förundersöka.

Tidigare undersökningar

Under årens lopp har flera arkeologiska undersökningar utförts i centrala Örebro. Nedan nämns några med anknytning till de nu aktuella undersökningsytorna.

Riksantikvarieämbetet, Undersökningsverksamheten gjorde år 1982 en provundersökning i västra delen av kvarteret Hållstugan. Vid undersökningen påträffades kulturlager som bedömdes vara som äldst från 1700-talet. Många år senare, år 2011, utförde Arkeologgruppen AB en schaktningsövervakning i samband med grävning för fjärrkyla i Kungsgatan. Det påträffades kraftigt störda kulturlager som dessvärre inte var möjliga att datera. Ytterligare en schaktningsövervakning utfördes av Arkeologgruppen AB år 2014, då berördes en del av Hållstugan 28. Ytan var belägen på innergården i direkt anslutning till det nu i väster aktuella området. Större delen av området var skadat av senare tiders byggnationer, men i undersökningsområdets nordöstra hörn fanns rester av en källare. Källaren kan ha tillhört ett hus som borde befinna sig inom den västra av de två nu aktuella ytorna.

Syfte och målgrupper

Förundersökningens syfte var dels att skapa ett beslutsunderlag för Länsstyrelsen inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämning, dels för företagarens fortsatta planering i ärendet. Syftet var att fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta tillvara fornfynd. Detta skulle innefatta:

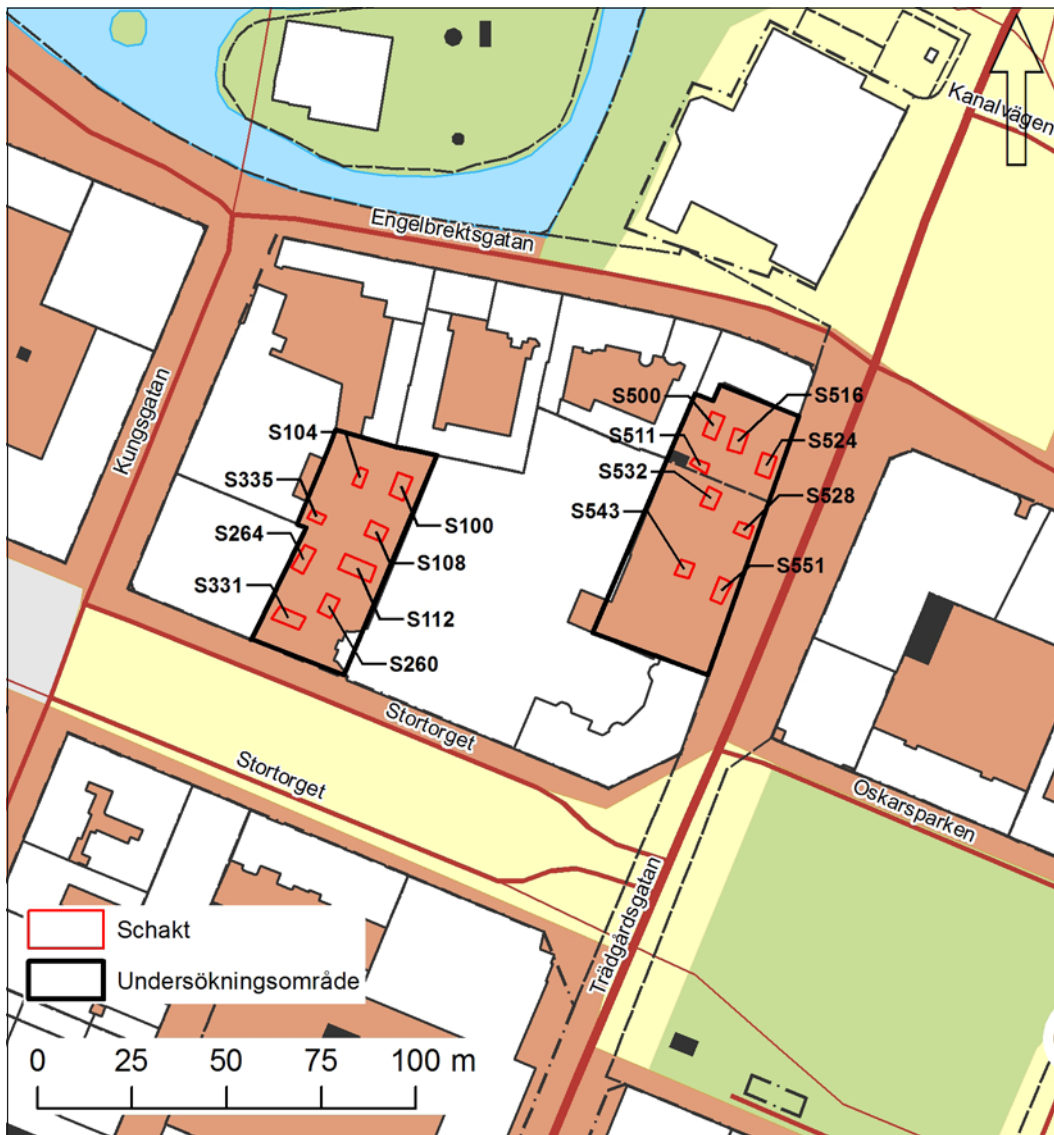
- *att påvisa förekomst av kulturlager samt bedöma deras karaktär och ålder*
- *att fastställa eventuell förekomst av anläggningar och bedöma typ, antal och ålder*
- *att utröna eventuellt fyndinnehåll och bedöma fyndens typ, antal och datering*
- *att bedöma fornlämningens avgränsning inom exploateringsområdet*
- *att bedöma fornlämningens bevarandegrad på aktuell plats*
- *att bedöma vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de kulturlager, anläggningar och fynd som påträffats vid förundersökningen.*

Resultaten ska i förlängningen kunna användas för att bedöma och beräkna omfattningen av en eventuell arkeologisk undersökning.

Metod och genomförande

Undersökningsområdet var cirka 3 700 kvadratmeter stort. De ytor som bedömdes ha störst chans att innehålla bevarade kulturlager eller lämningar prioriterades. Inför förundersökningen beräknades att 350–400 kvadratmeter, alltså omkring 10 procent av den totala ytan skulle undersökas. Söschakt planerades att spridas jämt över ytan och där eventuella anläggningar påträffades skulle schakten utvidgas för att bättre kunna avgöra lämningarnas karaktär och kontext.

Förundersökningsytan bestod av asfalterade parkeringsytor som vid undersökningstillfället stängdes etappvis. Schakten grävdes skiktvis med grävmaskin ner till en orörd nivå. De beskrevs skriftligt, fotograferades och mättes in med RTK-GPS. Samtliga schakt registrerades i Intrasis 3 samt bearbetades och digitaliserades i ArcGIS 10.2 All inmätning har gjorts i SWEREF 99 TM. Jordprov för makrofossilanalys samlades in, varav tre har skickats på analys. Strukturer grävdes och schaktväggar rensades med handverktyg. Sammanlagt grävdes 16 schakt om totalt cirka 380 kvadratmeter. Schakten var mellan 0,9 och 1,35 meter djupa. Samtliga schakt fylldes igen och parkeringsytorna återställdes till brukbart skick.

Figur 3. Schaktplan. Skala 1:2 000.

Resultat och tolkning

Kartor

De olika historiska kartorna över området visar obebyggda ytor långt fram i tiden. Den tidigaste kartan, Gabriel Thorings karta från år 1624, återspeglar de båda förundersökningsområdena liggandes utanför de kvartersindelade stadsdelarna och utanför stadsgränsen, men att de hör till stadens åkerjordar.

Figur 4. Den tidigaste kartan, Gabriel Thorings karta från år 1624, visar att de båda delytorna ligger utanför de kvartersindelade stadsdelarna och stadens plank och snarast utgör en del av stadens åkerjordar. Skala 1:4 000.

Figur 5. Karta från år 1782 upprättad av Erik Nyberg med de aktuella undersökningsytorna inlagda. Det framgår att båda ytorna nu ligger innanför stadens tullar. En byggnad och apotekets trädgård finns inom den västra ytan, medan det östra delområdet tillhör stadens odlingsytor, i detta fall stadens östra jordar. Apoteket finns direkt sydöst om Stortorget, markerat med K på kartan och med en röd ring. Skala 1:4 000.

Karta från år 1782 visar samma förhållanden, dock något tydligare. I väster finns den tomtlagda staden med byggnadstomter och trädgårdstomter. Båda förundersökningsytor ligger utanför den egentliga stadsbebyggelsen. På den västra ytan finns en byggnad markerad. Den ligger avskild från den övriga stadsbebyggelsen, men förefaller vara en till ytan tämligen stor byggnad. Likaså sträcker sig området in på den för tiden verksamma apoteksträdgården, kryddträdgården. Själva apoteket finns längre mot väster, ungefär beläget mitt på dagens Stortorg. Det är markerat med K på kartan ovan och på tomt nr 9 i södra staden. Enligt kartan ingår också de byggnader som finns inom den västra delytan i den mer österut belägna tomt nr 9. Den östra delytan ligger klart utanför stadens bebyggda delar och återfinns inom stadens södra jordar.

Figur 6. Karta från år 1823, upprättad av Nils Erik Vilhelm Lagerholm, visar hur obebyggda de båda förundersökningsområdena fortfarande är. På denna karta har dessutom apoteksträdgården försvunnit och ersatts av stadens odlingsjord. Skala 1:4 000.

Figur 7. Det östra förundersökningsområdet med byggnadsrester. Byggnaderna troligen uppförda under 1800-talets slut är markerade. Se även figur 8 och 9. Skala 1:500.

Undersökningen

I den östra förundersökningsytan grävdes åtta schakt spridda över ytan (se bilaga 1). Inga indikationer vare sig topografiskt eller historiska källor indikerade mer intressanta delar i området. Av de åtta schakt som grävdes i öster innehöll fem rester efter mer sentida bebyggelse.

Byggnadsresterna utgjordes till stor del av stensyllar och fundament, dessutom fanns rivningsmaterial och sopor. Lämningarna har daterats till 1800- och 1900-tal. Konstruktionsresterna var vanligen anlagda på eller

Figur 8–9. Fotografier från 1970-talet som visar delar av den då existerande bebyggelsen inom det östra förundersökningsområdet. Örebro stadsarkiv, foto: Hans Andersson.

nergrävda i orörd mark. Troligen är de rester efter den bebyggelse som har identifierats på fotografier från tidigt 1970-tal. Bilderna visar att det då fanns bebyggelse längs med Trädgårdsgatan samt inne på gården. Bebyggelsen längs gatan är uppförd år 1897 och revs någon gång under 1970-talet. Den enklare bebyggelsen inne på gården bör också ha rivits ungefär samtidigt.

I de partier som inte var påverkade av sentida byggnation kunde rester av odlingsjord konstateras i flera av schakten. Det orörda bottenmaterialet utgjordes vanligen av silt eller lera.

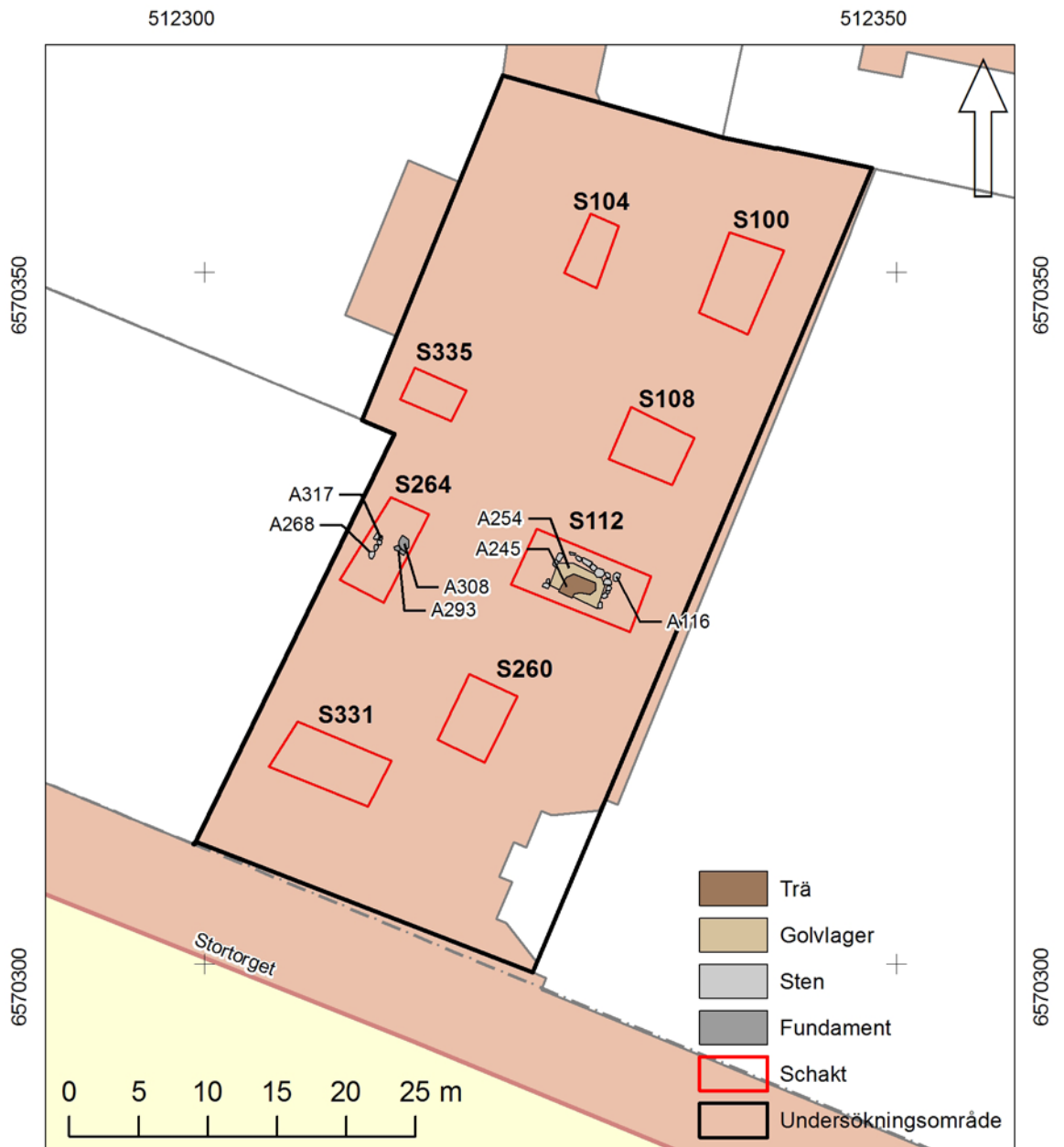
Figur 10. Stratigrafisk överblick i schakt där mot botten ett odlingslager kan ses.

Det västra förundersökningsområdet skiljer sig en del från det östra, främst genom ett mindre antal sentida markingrepp och således en mer intakt stratigrafi. Moderna störningar finns, men det var främst i den södra delen de sentida markingreppen var så djupa att de har utplånat eventuellt äldre lämningar eller spår därav. I de två sydligaste schakten (S331 och S260) fanns rester av vatten- och avloppsledningar, en gatubrunn, en stensättning, ett gjutet betonggolv och omrörda massor.

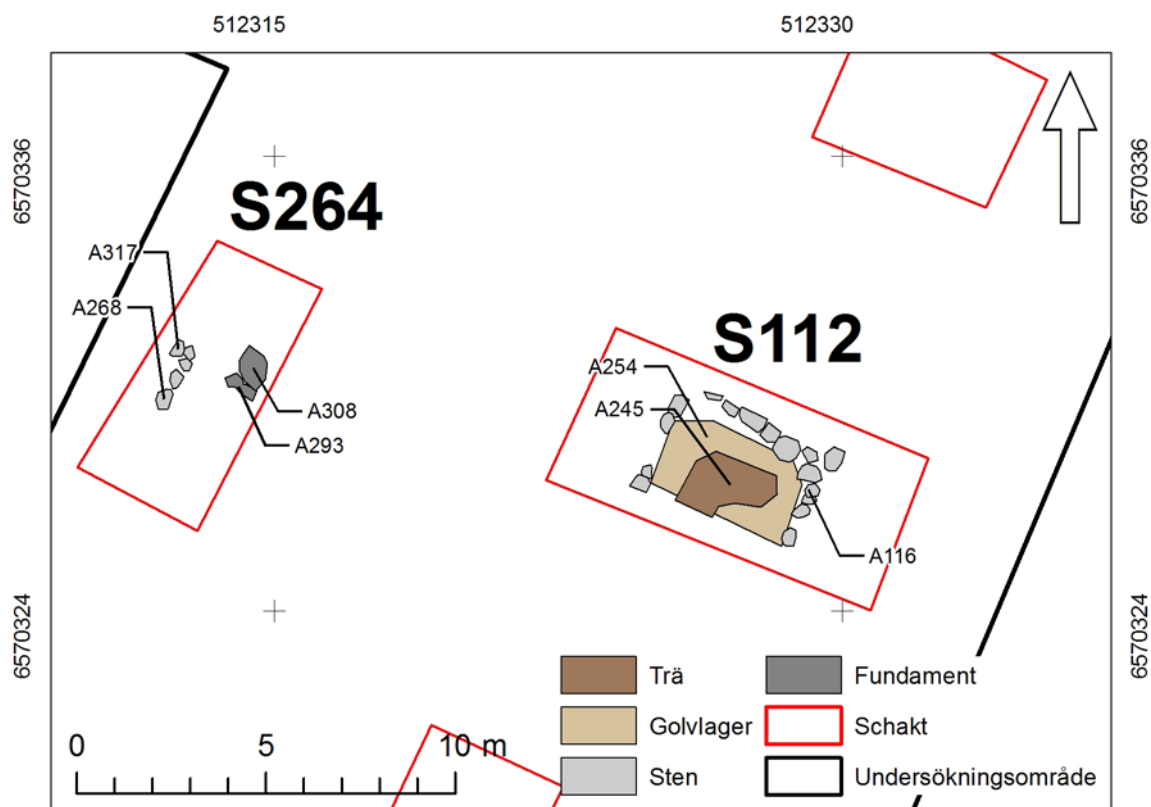
Den norra delen hade färre och mindre inslag av moderna konstruktionsrester. En del av en stenläggning och en del av ett betonggolv har noterats, annars fanns en förhållandevis intakt stratigrafi där mot botten odlingslager kunde uppmärksammas.

I den mellersta delen fanns rester av äldre byggnation. Det var schakten 112 och 264 som innehöll rester efter byggnader. Troligen hänger samtliga element samman och hör till samma gård. Sju olika konstruktionsrester konstaterades: i schakt 112 fanns A116 en syllstensrad; A245, en plankrest och A254, ett golvlager. Samtliga dessa är olika komponenter i samma konstruktion.

I schakt 264 fanns fyra konstruktionsrester som likaså hör till samma ursprungliga konstruktion (A268 och A317) som är delar av en syllstensrad och A293 och A308 som tillsammans bildar ett fundament. Båda har tolkats som delar till byggnader och finns inom en begränsad yta. Tillsammans bildar området med lager och konstruktioner ett område om cirka 25×15 meter, eller omkring 375–400 kvadratmeter. Utifrån kartan från år 1782 bör dessa byggnadsrester ses som en del av apoteksverksamheten. Närheten till den botaniska- och örträdgården indikerar ett samband med dessa. Om det är verkstäder, förråd eller om byggnaden även har innehållit bostäder för arbetare verksamma i trädgården vet vi inte, utan det är en fråga som får besvaras inom ramen för eventuellt fortsatta undersökningar.

Figur 11. Översiktsplan med anläggningar i schakt 112 och 264. Skala 1:500.

Figur 12. Schakt 112 och 264 med de i texten omnämnda konstruktionsresterna. Skala 1:200.

Figur 13. Syllstensraden A116 i schakt 112 under framgrävning.

Sammanfattningsvis utifrån undersökningens huvudsakliga syften har konstaterats att kulturlager finns i området för byggnadsresterna i schakten 112 och 264. Lager och byggnadsrester har uppskattats omfatta en yta om knappt 400 kvadratmeter. I övrigt finns rester av odlingslager spritt över områdena. Moderna konstruktionsrester finns främst i det östra förundersökningsområdet, medan äldre lämningar har konstaterats i det västra området. Fyndinnehållet är av mindre mängd, med en huvudsaklig datering till framför allt 1700-talet. Området har tolkats höra till apoteksverksamheten där konstruktionsresterna kan vara förrådsbyggnader i kombination med arbetarebostäder för de inom apoteksträdgården verksamma. Vidare undersökningar skulle kunna ge svar på utnyttjande av både byggnaders och trädgårdens funktion och odling. Om det visar sig att spår efter boende finns, finns även möjlighet till viss inblick i den boendes sociala ställning. Eventuella lagerutrymmen och påträffad odlingsjord skulle genom provtagning och tillvaratagande av frön kunna ge besked om vad som odlades bland tillgängliga örter och andra medicinalväxter. Bevarandegraden är god för konstruktionsdetaljer i sten medan kulturlager (golvlager) är mer fragmentariska och träkonstruktioner i sämre skick.

Analyser

Tre prover för arkeobotanisk analys skickades till Akeologikonsult AB, Stefan Gustafsson. Proven togs ur tre olika schakt (se bilaga 4). I schakt 100 konstaterades enbart rester av gran. I schakt 104 konstaterades odling. Provet har tolkats som gödslad odlingsjord. Det innehöll också vanliga ogräs och fragment av hinnkräfta, vilket tyder på att jorden har vattnats. Troligen är det trädgårdsjord. Från schakt 166 togs prov från golvlagret som visade massor av förkolnade granbarr som troligen hör samman med golvtäckningen. I provet fanns även hasselnötter.

Figur 14. Ett rödgodskärl från odlingslagret i schakt 100, 1700-tal.

Fynd

Fyndmaterialet var magert och bestod i huvudsak av 1800–1900-talsmaterial med undantag för fynden i schakt 112 där ett äldre fyndmaterial togs tillvara på det som antogs vara ett golvlager. Fynden utgjordes av keramik och glas och har daterats till 1700-talet.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Uppdraget innebar att utföra en arkeologisk förundersökning inom de delar av fastigheten som berördes av det planerade arbetet. Syftet med förundersökningen var att skapa ett underlag för Länsstyrelsens bedömning om tillstånd till att ta bort aktuell del av fornlämningen kan ges genom att klargöra fornlämningens närmare art och omfattning. Vidare skulle förundersökningen klargöra i vad mån en arkeologisk slutundersökning måste utföras av aktuell del av fornlämningen innan bygg- och anläggningsverksamhet kunde ske inom området för fornlämningen.

Inga avvikelser från undersökningsplanen gjordes, det vill säga de frågor som ställdes inför förundersökningen har i stort besvarats. Utbredning av kulturlager och odlingslager har fastställts, likafullt deras karaktär och ålder. Anläggningsförekomsten har fastställts och ytans bevarandegrad är också klarlagd. Likaså har bestämts vad som ligger bakom kulturlager och de sentida markingreppen i området. Tidsplan och budget följdes. Ytan återställdes i brukbart skick efter förundersökningens slut.

Referenser

Tryckta källor

1982. Riksantikvarieämbetet, Rapport, Arkeologisk provundersökning, *Kv Hållstugan, tomterna 7, 9–11*, Örebro, Närke.
- Karlenby, L. 2011. Arkeologgruppen AB, Rapport 2011:20. Schaktningsövervakning. *Kungsgatan i Örebro*.
- Knabe, E. 2014. Arkeologgruppen AB, Rapport 2014:12. Arkeologisk schaktningskontroll i form av förundersökning. *Hållstugan 28 i Örebro*.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Lantmäteristyrelsens arkiv

S73-1:1, avritning 1652 av Johan Toring

S73-1:8, 1782 års grundritning över uppstaden Örebro av Eric Nyberg

Lantmäterimyndigheternas arkiv

1880k-d72, 1823 års karta av Nils Fredrik Vilhelm Lagerholm

Bilagor

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

SCHAKT 100, 4X6 METER OCH 1,4 METER DJUPT

Överst fanns asfalt och bärlager om 0,3 meter. Detta täckte ett sten-, grus- och sandlager omfattande 0,4 meter. Under detta fanns en stenläggning satt i sand, 0,2 meter tjockt. Under stenläggningen tog ett 0,4 meter tjockt lerigt humuslager (odlingslager) vid, som överlagrade 0,1–0,15 meter lera eller infiltrerad lera. I botten lera.

Rester av ett betonggolv kunde iakttas i anslutning till stenläggningens östra del. I odlingslagret fanns fynd av fajans, flintgods och rödgods. Fynden har som äldst förts till 1700-talet, tolkningen att det skulle vara odlingsjord är tveksam.

SCHAKT 104, 5X2,5 METER OCH 1,2 METER DJUPT

Under asfalt och bärlager om 0,3 meter fanns 0,1 meter rivningsmassor, påförda på 0,4 meter sandig humus. Detta överlagrade 0,2 meter odlingslager som låg på infiltrerad lera och därunder orörd lera. I bottenleran fanns ett dräneringsdike i öst-västlig riktning. Det var 0,25 meter brett och fyllt med 0,03–0,07 meter stora stenar.

SCHAKT 108, 6X4 METER OCH 1,35 METER DJUPT

Under det översta lagret omfattande asfalt och bärlager om 0,3 meter fanns en kullerstensläggning i sättsand, tillsammans 0,4 meter tjockt. Detta överlagrade ett 0,5 meter tjockt odlingslager som täckte orörd lera i botten av schaktet.

Stenläggningen fanns i schaktets västra del med storgatsten i kanten samt kullrig sten innanför kanten. I schaktets östra del fanns i schaktväggen ett sentida fundament även en elkabel kunde iakttas där, fundamentet var närmast att likna med stenfyllda gropar.

SCHAKT 112, 10X4,5 METER OCH 1,2 METER DJUPT

Bärlager och asfalt omfattade de översta 0,3 meter och överlagrade 0,4 meter fyllnadsmassor. Därunder vidtog ett cementgjutet golv som låg på sandfyllning, de var 0,12 respektive 0,1 meter tjocka och därunder fanns ett 0,2 meter mäktigt lerigt brandlager som täckte konstruktionsrester A 116 och A 256. I schaktet fanns en omfattande störning A245. Ingen botten nåddes.

SCHAKT 260, 6X4 METER OCH 1,5 METER DJUPT

Asfalt och bärlager var 0,3 meter tjockt och överlagrade 0,3 meter gatstensbeläggning och sättsand. Under gatstensbeläggningen fanns ett omfattande lager av omrörda humösa massor, detta var upp till 0,9 meter tjockt. En gatubrunn fanns i schaktets södra vägg. Lera i botten.

SCHAKT 264, 8X4 METER OCH 1,1 METER DJUPT

Överst 0,2 meter asfalt och bärlager som överlagrar sand och kullrig sten om 0,35 meter. Därunder följer ett i betong gjutet golv som var 0,2 meter tjockt. Golvnivån täckte ett 0,2 meter tjockt rivningslager som överlagrade ett brandlager om 0,1 meter. I brandlagret fanns konstruktionsrester som var täckta av ett lerskikt. Botten nåddes inte.

SCHAKT 331, 7X4 METER OCH 1,2 METER DJUPT

Under de övre lagren asfalt och bärlager 0,3 meter, fanns fyllning och ett betonggolv till schaktets botten. Även vatten- och avlopp fanns i schaktet.

SCHAKT 335, 4X2 METER OCH 1,3 METER DJUPT

Asfalt och bärlager 0,2 meter som ligger på 0,5 meter singelfyllning på 0,3 meter omrörda massor sammansatta av sand och lera. I botten finns lera med inslag av trärester, en stör och en plankrest.

SCHAKT 500, 6X4 METER OCH 0,95 METER DJUPT

Asfalt och bärlager 0,3 meter, varpå följer 0,4 meter fyllning sammansatt av sten, grus och sand. Detta överlagrar lerig odlingsjord omfattande 0,2 meter. I botten återfinns silt. I schaktets södra del finns en stensamling (A505) samt rivningsmassor med bland annat modernt taktegel.

SCHAKT 511, 5X3 METER OCH 1,15 METER DJUPT

Asfalt och bärlager 0,3 meter, varpå följer 0,6 meter fyllning av rivningsmaterial. Detta överlagrar odlingsjord omfattande 0,2 meter. I botten återfinns silt. I västra delen finns en under senare tid anlagd sopgröp innehållande material från 1800- och 1900-talet.

SCHAKT 516, 6X4,5 METER OCH 1,0 METER DJUPT

Överst återfinns 0,3 meter asfalt och därtill hörande bärlager, detta överlagrar 0,3 meter sand som ligger direkt på 0,2 meter odlingsjord och i botten finns silt. I schaktets västra del finns rester av ett fundament (A520), troligen ett kakelugnsfundament.

SCHAKT 524, 6X4 METER OCH 0,8 METER DJUPT

Överst fanns asfalt och bärlager om 0,3 meter, därunder påförd sand omfattande 0,5 meter och i botten fanns silt.

SCHAKT 528, 5X3 METER OCH 1,1 METER DJUPT

Asfalt och bärlager 0,3 meter som överlagrade en sten- och grusfyllning om 0,4 meter. Under vidtog 0,2 meter sandig jord som låg på bottenmaterialet, silt.

SCHAKT 532, 4X5 METER OCH 1,0 METER DJUPT

Asfalt och bärlager 0,3 meter som låg på en 0,6 meter tjock sandfyllning som överlagrade siltig humus som mätte 0,1 meter. I botten fanns silt.

SCHAKT 543, 5X5 METER OCH 1,1 METER DJUP

Asfalt och bärlager omfattade 0,4 meter, detta överlagrade påförd sand, 0,5 meter. Därunder fanns 0,2 meter mörk lerig silt med tegelkross och småsten. I botten fanns silt.

SCHAKT 551, 4X7 METER OCH 0,9 METER DJUPT

Asfalt med dubbla bärlager 0,4 meter, därunder 0,5 meter sand. Silt i botten.

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

A116, SYLLSTENSRAD, 5X2 METER

Syllstensradens (S112) synliga del var 5x2 meter, den består av upp till 0,6 meter stora stenar. Kallmurad och tätad med blålera. Den återfanns under en sentida källargrund med gjutet golv. Centralt i anläggningen finns ett vattenrör och ett avloppsrör som gett upphov till omfattande skador på den äldre konstruktionen. Golvrester utgörs av packad lera med träflis. Den norra vägglinjen är störd av den mer sentida källarväggen. Golvlagret är kraftigt eldpåverkat, svart med kol och sot. Stensyl-lens övre delar ligger idag 0,9 meter under dagens gatunivå och det mer sentida källargolvet återfanns 0,4–0,5 meter under dagens gatunivå medan dess murar sträcker sig ytterligare ner i marken.

A245, TRÄRESTER, 2X1,5 METER

Fragmentariskt bevarat trägolv, golvbjälkar

A293, FUNDAMENT

Sammanfogade stenar om cirka 0,8x0,8 meter

A254, GOLVLAGER

Golvlagret till A116, var sammansatt av brunt humöst träflis, sot och kol med inslag av lera. Troligen ett ursprungligt lergolv med avsatt träflis och kraftigt barandpåverkat. Det var upp till 0,1 meter tjockt.

A268, STENKONSTRUKTION

Stenkonstruktion med 0,4 meter stora stenar. Finns i schaktets (S264) södra del. Det finns anslutande plankor i östvästlig riktning. Konstruktionen är cirka 1,2x0,9 meter (N-S) och har en tydligt jämn överyta.

A308, FUNDAMENT

Se A293, tillhör samma konstruktion

A317, SYLLSTENSRAD

Syllstensrad (S264) bestående av tre huggna stenar, 0,5 meter stora. Längden är 1,6 meter. Huggen kant med godsida mot öster. Konstruktionen ligger i anslutning till A268 och i ett kulturlager. Den är inte avgränsad och fortsätter troligen mot väster. Ligger till viss del under A268 och är stratigrafiskt äldre. Syllen täcks av lera och brandlager.

A505, STENSAMLING

Tolkad som sentida och beskrivs inte mer än så.

A520, FUNDAMENT

Kraftigt fundament (S516) om 3x1,5 meter och 0,4 meter djupt. Återfinns 0,5 meter under dagens nivå och sträcker sig ner mot 1 meters djup. Nedgrävd i orörd mark. Består av rivningsmassor, tegel samt dekar av vitt kakel. Tolkat som ett raserat kakelugnsfundament.

A536, STENRAD/FUNDAMENT

Stenrad 3,5 meter lång (S532) dubbel, eller skalmursliknande, fyllde med sten 0,3–0,6 meter. Nergrävd i silt, ifyllningen finns k-jord, tegelskrot och glas, 1800–1900-tal dessutom porslin, kakel och en spelpolett. En stenrad med antydning till fundament nergrävd cirka 0,4 meter i silt. Grundläggning eller fundament.

A547, STENSYLL/FUNDAMENT

I S543 fanns i sydvästra kanten fans ett område med stenar i storleken 0,5 till 1,0 meter. Storleken var cirka 1,3x1,2 meter och på stenarna fanns spår av cement. Fynden indikerar sen tid och bestod av planglas, bakelit och tegelskrot. Konstruktionen låg i lerig silt och botten utgjordes av lera.

A555, STENSYLL

Delvis raserad stensyll, ligger delvis ovan stensyll A567 i sydväst. Består av tre kantiga grovt huggna stenar, 0,6x0,3 meter. Ligger i schakt 551.

A567, STENSYLL

Stensyll av stora stenblock 1,5x0,6 meter, tre block i schaktets södra del (S551).

Bilaga 3. Fyndlista

Fnr	Kontext	Sakord	Typ	Vikt	Ant.	Anm. 1	Anm. 2
1	S100	Kärl	Stengods	21	1	Odlingslager	Hänkel
2	S100	Kärl	Rödgoods	1	1	Odlingslager	Bukbit
3	S100	Kärl	Rödgoods	1	1	Odlingslager	
4	S104	Kärl	Stengods	32	1	Odlingslager	Saltglasyr
5	S104	Glas	Planglas	1	1	Odlingslager	Grönt
6	S104	Glas	Planglas	1	1	Odlingslager	Klart
7	S104	Järn	Spik	14	1	Odlingslager	
8	S104	Kärl	Flintgoods	3	1	Odlingslager	Vit
9	S104	Kärl	Porslin	18	2	Odlingslager	Vit
10	A256	Glas	Butelj			Golvager	Grön
11	A256	Kärl	Flintgoods	45	2	Golvager	Fat, vit
12	A256	Kärl	Rödgoods	4	2	Golvager	Brun
13	A256	Kärl	Rödgoods	45	3	Golvager	Krus, bottendel
14	A256	Glas	Apotekskärl	3	1	Golvager	Hals, mynning
15	A256	Glas	Kärl	1	1	Golvager	Klar, bukbit

Alla fynd har kasserats.

ARKEOBOTANISK ANALYS

HÅLLSTUGAN, ÖREBRO

BESTÄLLARE: ARKEOLOGGRUPPEN (P19008)

ANALYS: STEFAN GUSTAFSSON

Inledning

På uppdrag av Arkeologgruppen utförde Arkeologi konsult en arkeobotanisk analys av tre jordprover. Proverna togs i samban med en arkeologisk förundersökning inom fastighet Hållstugan 28 och 30 i Örebro.

Genomförande

Proverna våtsiktades i en sållsats med en maskstorlek av 1,0 till 0,2 mm. Det framsiktade materialet analyserades under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Artbestämningen gjordes med referenslitteratur och referenssamling (Berggren 1981, Jacomet 2006, Digital Seed Atlas of the Netherlands, Schweingruber 1978/1990, Mork 1946, www.wood-anatomy.ch).

Resultat

S100 - Humöst lager

Provet innehöll mycket träkol från gran samt oförkolnat trä från gran. Inga annan växtmakrofossil påträffades i provet.

S104 - Odlingslager

Jorden var smulig och strukturlös. I provet fanns gott om frö från hallon, svinmålla, jordrök, starr och samt ett frö av bolmört (figur 1). Provet innehöll även oförkolnade trärester från björk och tall samt tallbark.

Art	Prov-nr
Hallon	93
Jordrök	35
Svinmålla	26
Bolmört	1
Starr	18

Figur 1. Innehållet av växtmakrofossil i odlingslager S104.

Provet tolkas som gödslad odlingsjord där starrfröna tillförts via gödselgivan. Fyndet av hallonfrö kan indikera att även latrin använts som gödningsämne. Ogräs som svinmålla, jordrök och bolmört kan ha växt som ogräs i odlingsytan. Fragment av hinnkräfter tyder på att jorden vattnades.

S116, A256 - Golvlager

Provet innehöll mycket träkol från gran, tall och björk. Förutom träkol fanns tusentals förkolnade granbarr som förmodligen härrör från en golvtäckning. Totalt 17 oförkolnade hasselnötter hittades också i provet. Troligen har de förvarats i huset i syfte att konsumeras eller användas som handelsvara.

Litteratur

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands: <http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

Mork, E. 1946. *Vedanatomy*.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

Hemsida, wood anatomy of Central European species: www.woodanatomy.ch

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:40

